

ישראל עופר - מרכז מזון "יציב" באר טוביה
israelo@yaziv.co.il

ההזנה ברפת תגובה ל"החוזרים הביתה"

רפתות שקנו ממרכז מזון וחזרו לייצר בעצמם

הרפורמה שהביאה לאיחוד רפתות, גרמה להשקעות גדולות ורפתות רבות העדיפו לדחות את ההשקעה במרכז מזון (הקלה - זמנית? - על נטל ההשקעה והניהול) ולקנות בלילים ממרכז מזון גדול. סיכומים כלכליים אזוריים מראים, לכאורה, יתרון למשקים בעלי מרכז מזון עצמי לפיכך, יש הממליצים באופן פסקני וגורף לעבור לעשיית מזון "בבית". האומנם כך?

ולכן יש לשקול אחסון שחתות וקש בבית, מה שעשוי גם להקנות ביטוי ליתרונות הגד"ש, ולצמצם הובלות לפרמיקסים בלבד.

מהם יתרונותיו של מרכז מזון גדול?

במאמר שהזכרתי מניתי יתרונות פוטנציאליים למרכז המזון הגדול, כגון: כח קנייה; מגוון מזונות; קיצור חיי מדף במזונות לוואי; צמצום בפחת; יכולת התמחות, בקרת איכות; ועוד. תזרים המזומנים בעבודה עם מרכז מזון - אין נוח ממנו - בלי "פיקים" של מלאים. גם ניהול המלאים הוא פשוט יחסית.

אילו הייתי רפתן שקונה ממרכז מזון - הייתי מעדיף משאית רגילה שפורקת אצלי (עדיף אגב - אחה"צ!). השארת החלוקה בבית - מאפשרת תזמון מיטבי של החלוקה באבוסים (עם ריבוי חלוקות בקיץ) וחיסכון כספי ניכר

ישנם גם נתוני יסוד שמקנים יתרון (או שלא) - כגון מיקומו של מרכז המזון ביחס למקורות המזון (נמלים, שדות המספוא - תחמיצים ושחתות) וכן מרחק ההובלה אל הרפת. יתרונות אלו - אינם מובטחים, הם תלויים בגורם האנושי - בהקפדה ובניהול. מרכז מזון גדול ייתכן שינוהל ברשלנות, ולרפת כלשהי "מותר" להתנהל למופת.

האבסה עצמית

מי שמאביס באופן עצמי מתחייב לניהול ברמה גבוהה, וחייב בצוות שיכול להתמודד עם המעמסה. ועדיין - יהיו חסרונות מובנים

מאמר שלי בנושא, פורסם במשק הבקר והחלב חוברת 343 דצמבר 2009, והקורא מוזמן לעיין בו. להלן אתייחס בקצרה לכמה נושאים שראוי לטעמי שיודגשו.

חסרונותיו הכלכליים של מרכז המזון המסחרי

1. הרווח - הרווח הוא יעד לגיטימי של המוכר - אולם מה שיעורו? כאן אין "אמת" אחת. שיעור הרווח עשוי להיות מושפע מחריפותה של התחרות. אינני סבור שהמציאות שבה רפת קונה בלילים ממרכז מזון מכתיבה "ניתוק" מהרכב המנה והמחיר. יתרה מזו - אסור שכך יהיה! תחת זאת ראוי שמרכז הרפת והתזונאי הנבחר על ידו - הם שיקבעו את הרכב המנה, כאשר ידועים מחירי החומרים (וניתן להשוותם למחירי השוק) וגלויה העלות שמרכז המזון מוסיף עבור הוצאות תפעול + רווח. אם למשל, הנוסחה אומרת עלות החומרים + 55 ₪ לטון - הרי שניתן לחשב כמה למנה (או לליטר) עלה התפעול + הרווח.

2. ההובלה ממרכז המזון אל הרפת - כאן - יש משמעות רבה למרחק שבין שני האתרים וכן לאופן הביצוע. למשל - ההובלה במשאיות שמחלקות באבוסים צברה תנופה "על גלגלי הנוחיות" - אלא שדרך זו לביצוע המטלה הינה יקרה ובשום אופן איננה בלעדית. המציאות הינה מורכבת ומאפשרת פתרונות מגוונים (במיוחד כשהרפת רחוקה).

אילו הייתי רפתן שקונה ממרכז מזון - הייתי מעדיף משאית רגילה שפורקת אצלי (עדיף אגב - אחה"צ!). השארת החלוקה בבית - מאפשרת תזמון מיטבי של החלוקה באבוסים (עם ריבוי חלוקות בקיץ) וחיסכון כספי ניכר. בבילי היבשות והעגלות - ההובלה מתייקרת (בשל נפחי הבלילים)

חשוב לזכור: השאלה שבה אנו דנים איננה אידיאולוגית ("חוזרים הביתה") ואין פתרון אחד "נכון". זו שאלה כלכלית שיש לבחון אותה לפרטיה תוך הסתייעות במיטב אנשי המקצוע, וביניהם גם תמחירן המתמצא בתחום.

מי שבוחר לנהל מרכז מזון עצמי חייב להיות מודע לדרישות המחמירות והתקנים שיצריכו ידע ומקצועיות. כמוכן, יש לבחון יתרונות או חסרונות אובייקטיביים (כגון קרבה למקורות מזון) אל מול הידע, המקצועיות והשירות שהוא עשוי לקבל ממרכז מזון ספציפי. ניהול מרכז מזון עצמי מחייב התמצאות ושליטה - אבל גם הקונה ממרכז מזון גדול איננו פטור מכך. אם הקונה "מתנתק" (מאבד שליטה) - סיכויי הצלחה פוחתים.

מסוכן ל"קפוץ" למסקנה על פי דעה מקובלת ב"שלט רחוק". כל רפת חייבת לבדוק את הנושא בהירות ובאופן מדוקדק, תוך בחינת כל האלטרנטיבות לטווח ארוך. ■

לאטרנטיבה זו וכדאי שנהיה מודעים לכך.

הפעלת מרכז מזון עצמי כרוכה בפחת, שעלול להצטבר לכמה אחוזים מעל לפחת שיאפיין חלוקת בלילים מוכנים. סעיף זה לבדו יכול להשתוות לעלות ההובלות ממרכז המזון! בחוברות הסיכומים הכלכליים האזוריים - אותן חוברות שהראו, כביכול, עלות יקרה של המזון הקנוי - עלולים להיות, לעניות דעתי, עיוותים כיוון שהנתונים לא תמיד נשענים על תמחור מדוקדק (סעיפים חמקמים במיוחד: מלאים; ריביות; חיובים "פנימיים") והניתוח הרוב מסתפק בהשוואה של תרומה ב', כאשר ההשקעות שנעשו נוטות לשקוע ב"יוון השיכחה". המזון הקנוי מתומחר בדקדקנות ומכיל תמיד גם את ההשקעות.

תמצית דעתי, לסיכום

מרכז מזון עשוי להציע לרפת הצעה אטרקטיבית, הן כלכלית והן איכותית. אין לקבוע מסמרות ע"פ תחושת בטן או "מקורות יודעי דבר". לא לכאן - ולא לכאן.

חליפה שונה לכל רפת

גבי עדין - ש"מ, המחלקה לבקר
gaby.adin@gmail.com

עלויות ההזנה ברפת החלב מהוות כ-65% מס"ה ההוצאות וכ-50% מהתפלגות השימושים של הכנסה. לכן, נושא בחינת החלופות לרכישת בליל מזון לרפת בין ייצור עצמי לבין רכישה ממרכז מזון חיצוני, תמיד יהיה רלוונטי ויזרוש התייחסות ובדיקה מחדש

היתרונות העיקריים ברכישה במרכז מזון חיצוני הם בעיקר:

- חיסכון בזמן ואפשרות לעסוק בעבודה נוספת, בהנחה שקיימת אלטרנטיבה לעבודה.
- אפשרות לצמוח במכסה ללא השקעה נוספת במתקנים הקשורים להכנת המזון.
- בזמן תקלה, קיים גב מקצועי ובעיקר כלכלי.
- תזרים מזומנים נוח ויציב ברמה הגזברית.

שאר היתרונות היחסיים כגון: שימוש בחומרי לוואי לחים מוזילים, תחלופה גבוהה של המזונות האלו, מקצוענות בהכנת מספוא גס, גיוון מזונות, הקטנת הוצאות קבועות ביחס לנפח הייצור, פחת נמוך, פיקוח מקצועי על איכות הגרעינים ומקורות החלבון ועוד, הינם חשובים אך עשויים להיות משניים מבחינת תמחור המנה לרפתן, מכיוון שהשפעתם על מחיר המנה תלויה בעיקר בשיקולים עסקיים של מרכז המזון.

מדריכי המחלקה לבקר, בשיתוף עם רכזי ההתארגנויות, עורכים סיכומים מקצועיים וכלכליים באזורי הארץ. בשנים האחרונות נמצא, שבמשקים הקונים בליל במרכז מזון חיצוני, לעומת אלו המכינים בבית, היתרה הממוצעת נמוכה בכ-7 עד 11 אגורות לליטר חלב משווק. לאחר שמקזזים הוצאות נוספות כגון תוספת ריבית בעבור השימוש במלאי, הוצאות בעבור רכישת כלים ואחזקה וכן תיקונים במרכז המזון (סעיפים הקיימים בעיקר במשקים המכינים בליל בבית), הפרש מצטמצם לכ-4 עד 5 אגורות לליטר.

לפני קבלת החלטה חייב מנהל רפת לבחון היטב:

- האם יש ברשותו כוח האדם המקצועי המתאים?
- האם הציוד ברשותו מתאים לעבודה?
- האם יוכל להבטיח פחת מזערי?

קיימים יישומי אקסל ידיוותיים שונים שנערכו על ידי מדריכי המחלקה לבקר בשה"מ, שיכולים לסייע בבחירת האלטרנטיבה העדיפה, מומלץ להפעילם ביחד ובעזרתם של המדריכים. היישומים מתחשבים בכל העלויות הרלוונטיות בהכנה בייצור עצמי של חומרי הגלם לאחר חישוב הובלה, ריבית ופחת, הוצאות טרקטורים וכלים: החזר הון בהתאם לאורך החיים של הכלי, סולר, אחזקה ותיקונים, ביטוח; עלות העבודה בהכנת המזון; עלות אחזקת המבנה, השקעות ושכר דירה. בחלופה של רכישת המזון ממרכז מזון חיצוני, מחשבים את עלויות חומרי הגלם כפי שמחויבים בפועל; התפעול הכולל גם את מרכיב הרווח; ומרכיב הובלה והחלוקה באבוס (באם קיימת).

בסופו של תהליך, כל מנהל רפת צריך לקבל החלטה בהתאם לתנאים המאפיינים את המשק הספציפי ובהתאם להערכתו ולמיטב שיקוליו של כל הגורמים המעורבים. כישרון ניהולי לצד ניצול נכון של הזדמנויות עשויים להיות ערובה להצלחה כלכלית. ■